

# ДРНОГОРАЦ.

НЕЂЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 28.

На Цетињу, у Суботу 31. Јулија 1871.

ГОДИНА I.

ДРНОГОРАЦ излази један пут неђељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шилу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

## ТЕЛЕГРАМ „ДРНОГОРЦУ.“

СРИЈЕМСКИ КАРЛОВЦИ 27. Јула, (10 сата и 50 мин. пре подне). На царску заповијед да се избор непредузима сабор јуче избор одгодио. Протест шаље против решења мађарског министра као флагрантне повреде аутоног права саборског и меморандум цару. Синоћ дали су посланици свечану бакваду Администратору уз обште одобравање многобројног народа. Варош је била својевољно освјетљена.

## РУСИЈА, ИСТОК И СЈЕВ. АМЕРИКА.

Политичко ослобођење и уједињење наше, или као што се то учобаченицама изразом назива „ријешење источна питања“, то је у напјем очима и највеће и једино питање наше. У том увјерењу и у постојаној тежњи да се од мањих послова и беспослица, које нам цијепажу и развлаче снагу нашу, одвратимо и прикупимо са свом озбиљношћу и свом снагом на једном једином спасавајућем раду, дужнисмо пратити сваки појав и глас у тој ствари. Ми с тога држимо да ће и ове мисли Шулцкове „Реформе“ под горњијем насловом имати право интереса за наше читаоце, који су заданути истијем увјерењем, па с тога и непропустимо их саопштити.

У источном питању, вели „Реф.“ може сваки час наступити катастрофа крвавога ријешења и у погледу те могућности појављује се многијем политичарима сјеверноамериканске републике преко океана као њеко страшило при свем том што је иначе хвале и преузносе. Наиме они у том случају предпостављају, да се Америка са Русијом може здружити. Па како они вјерују, да мјешање Русије на истоку мора бити врло штетно и опасно по Јевропу, то им та будућа несрећа у толико ужаснија изгледа, што мисле да ће велика прекоморска република подпомагати снагу царевину.

Пријатељски одношаји између Русије и сјеверне Америке, који се узимају већ као њеки савез, „либералнијем“ публицистама, који сада у већем дјелу Јевропе управљају, веома су непојмљиви и ужасни, и они окривљују јако због тога Американце. Како може република са монархијом, како може особито демократска република сједињенијех држава бити у пријатељству и савезу са савршено апсолутистичном Русијом! То не могу ти „либералци“ никако да схвате, јер је за њих доказ и управо вршак либералства, када Русију и све што је руско презиру, мрве и грде. Код тих политичара губи се у њиховоме либералству правда, свако друштвено образовање, сваки хуманитет.

Но сјев. Американци нијесу теоритички шаблонски политичари ни разметљиве лармадије, него су практични, па с тога и споља воде они политику интереса, а не системе. Што се тиче њихове унутрашње ствари, ту раде они по својем начелу: „Америка Американцима“ и одбијају мјешање јевропских сила у американске послове, па су у томе погледу и противници монархичкога принципа. Но овђе се састаје политика система са политиком интереса. У спољнијем одношајима сјеверни Американци негледају на владајући систем држава. Иначе би они остали усамљени и у Јевропи могли би бити у

пријатељству само са Швајцарском, и још са Хамбургом, Бременом и Либеком. Они су зацјело јако наклоњени Швајцарској због једнаке форме владе, по при свем том због практичних интереса стоје они са Русијом у много тијешњијем одношајима него са Швајцарском. Практични политичар разумјеје то, како погледа на карту. Шта се тиче сјевернијех Американаца руски апсолутизам? Као практични политичари они знају, да је то ствар чисто руска. Они знају и то, да је немогућно у свијема земљама владати по американском начину, они знају врло добро, да је у земљама рускијем, не изумијајући ни Пољску, република са свијем немогућа.

Било би дакле нешто најбудалостије, када би Америка презирала руско пријатељство због тога, што у Русији влада апсолутизам, и зацјело нема ни јединога Американца, који се у себи неби застидио, када би показао дјетански страх, да ће због рускога пријатељства апсолутизам окужити славу републику. Такав ништави страх једино је својина само ц. вр. аустро-угарскијех, дис- и транслитавскијех уставовјераца.

И у Јевропи су практични државници узели за правац практичне интересе у својијем међународнијем одношајима, а не форму владе једне државе. Велика Британија на пр. од времена краљице Јелисавете дакле и као република под Кропвелом стајала је непрестано са Русијом у практично пријатељскијем одношајима, а особито против републиканске и наполеонске Француске на измаку осамнајестог и у почетку деветнајестог вијека. И то се тиче Француске, силни Наполеон I. у Тилзиту је врло добро познао значај савеза са Русијом, и за њега и за његову династију било би врло добро, да год. 1812 није против тога познавања радио. Па и Наполеон III. радио би много практичније, да се у мјесто рата против Русије за Турску држао тилзитски традиција. Особито богато наследство има у томе Аустрија и не може се доврљено опомињати па то. Слободна велика Британија била је дуго времена водила савезније абсолутистичне Аустрије, но оставила ју је без саучења својој судбини, од како је абсолутизам престао и од како су почели експерименти са парламентарством подражаванијем Инглезима. То је била и јесте баш инглешка политичка интереса. Абсолутна Аустрија била је поуздана сила, с којом је Инглешка за практичне интересе могла рачунати. Русија с друге стране у времену аустријске револуције послала је цару аустријском војску у помоћ и ако је постојао аустријски парламентаризам и ако је пошто је постојао аустријски парламентарни устав. „Либерали“ кажу наравно, да је Русија потпомагала Аустрију само за то, што је мрзела уставну слободу. Но то је са свијем погрешно. Што је послје револуције, која је помоћу Русије угушена наступило опет у Аустрији абсолутизам то нити је била кривица нити жеља Русије. Русија је хтјела просто одржање хабсбуршке монархије, јер јој је то било потребно ради сопственијех својих интереса. Да је Русија што друго хтјела, тогда је тада извјесно постојало. Русија се није могла борити против слободе у Аустрији, није против онијех, који су рад слободе хтјели да униште хабсбуршку монархију.

А да се Русија уопште не боји слободнога система владе, доказано је најјасније тијем, што она стоји у пријатељском одношају и са сјеверноамериканском републиком.

Пријатељство републике са Русијом има велику практичну основу и то у томе, што Русија између свијех јевропских сила једина разумјева американско: „Америка Американцима“. То је Русија показала тијем што је своје земље у Америци продала републици. Зацјело није било републиканца, који је зебао, да ће Русија тијем што има у Америци земаља, својијем „варварскијем апсолутизмом“ угушити слободу американску, да ће сједињење државе освојити, но и ако је постојао таков страх, Русија га је са свијем одклонила оном пад ројом. Русија се са свијем повукла из Америке, док се међутијем друге јевропске силе више или мање сила тамо налазе и гледе, да се увуку. Велика Британија има у сјев. Америци великијех доара, си обема канадама продире она у срце Америке е поред свега увидног пријатељства показује она сваком приликом да потомцима својих бунтовничкијех колониста није наклоњена, да суревљиво и зловољно гледа силни развитак сједињенијех држава. Инглешка се здружила са Италијом и Француском, да се у Мехико умјеша, а тијем се жестоко грозило Америку. Француска је сјеверноамериканском грађанском рату отворено емпатисала са јужнијем државама и хтјела је већ, да их призна као самостану ратујућу силу. Наполеон III. занео се планом, да републику Мехико претвори у царство, и навео је Аустрију, да да једнога свога принца на онај фантасти царски пријесто у Мехико. Је ли дакле чудо, што Америка пријатељује са том абсолютистичном Русијом, која је јасно показала, да оставља Америку Американцима с којом су због посредног сусједства толики културни одношаји већ постали а постаће још и много већи обостранијем непрекиднијем развитком.

Има и другијех важнијех узрока пријатељства између Русије и Америке. Узрок се тај казује изреком: „крајности се додирују“. Русија је сада једина абсолютистична велика сила и сјевероамерикански савез је једина велика и моћна република на свијету и те двије голијатске државе пружају једна другој руку са двије стране свијете. Но особито силно дјествије истовестности позива. Обје су државе културне у најбољем смислу ријечи, обје дјествују величанствено у онијем странама свијета, ће је култура тек у зичетку. Америка признаје те заслуге Русији и она не слуша оне, који су толико понешени, да би хтјели, да Русија даде влада парламенте својијем Камчадцима. Чучкима Самојцима и т. д.

Што се на пошљедку тиче одношаја велике американске републике према Јевропи и особито према истоку, Американци за цјело неће бити тако лакоислени, да се мјешају у јевропске ствари из саме ратоборности или жеђи за славом. Они су свијет за себе. Но ипак не треба заборавити да су сједињене државе тако моћне поставле, да се у њима морала проудити она самосјет и тежња, да учествује у свјетској историји. Осим тога технички успјеси учинили су, да простор и вријеме нестаје, да дакле ни Америка није више

за нас „преко свијета“. И то изазива нарavno директне свезе и одношаје, па и могућност заплета. Па онда стотинама хиљада Јевропејаца селе се у Америку, који са собом понесу јевропске назоре, дођу до утлива у америкањској политици, т. ј. увлаче је у јевропску. И напоље не гледајући на начело народности заједничким идејама и интересима културе развија се свијетска историја све више у општу човјечанску повјесницу, у којој нема ни за једну државу особеног положаја. У цијеломе свијету образовао се социјално-политички организам, с којим је сјевеаоамериканска република склопана с толикијем животињем првима тако, да се њезина сопствена живота дотиче све што год се важније догоди. Из свега тога може се са свијем правично закључити, да није далеко вријеме, када ће сјев. Америка савјетом и дјелом учествовати у ријешењу великијех, општијех политичкијех питања.

Што се тиче источнога питања, изјесно је, да Американци особиту пажњу поклањају земљама, које ми Јевропејци Истоком зовемо, па и у томе се слажу са својијем добријем пријатељом Русијом. Те су земље биле изворник људске образованости, а сада су под турском владом заспале и застале. Живахни и пуни снаге сјеверни Американци хоће свуда живот; не може бити да то не хоће и на нашем истоку. Они предвиђају велики културни развитак, који ће настати када источни народи буду опет слободни. У томе раду хоће ђенијални и вриједни народ америкањски да учествује и у томе ће из природнијех узрока најрадије подносити руску конкуренцију. Американци су слободни, па с тога желе они слободу свијема народима, па и источнијема. Њихови предци ослободили су се с оружјем од господарства своје образоване мајке Велике Британије; како би могли даље садашњи сјев. Американци узети зло, када се источни народи ослободе од варварске туђинске владе! Оснивачима савеза помогли су Французи против Инглешке у рату за ослобођење; како би могли даље потомци тијех оснивача бити противни томе, ако би Русија помогла источнијем народима. Па кад би Русија ишла баш и за тијем да распространи своју власт, Американцима би и онда то све једно било, јер се они не боје руске власти и на сваки начин њима би на истоку била много угоднија влада руска него турска. Сјеверни Американци могли би даље лако доћи до тога и рад општега и рад својега интереса, да заједнички с Русијом пораде у корист хришћанскијех народа на истоку, ако би т. ј. друге хришћанске државе подпомогле Турску у угњетавању хришћана.

То је, објективно посматран, одношај између Русије и сјевероамериканске републике у погледу јевропске политике у опште и источне посебнице.

#### ШТО НАМ ТРЕБА ?

Пошто нас са свих страна неизмјерна невоља заокружује, био би горостасан посао свестрано одговорити на стављено си питање. Осјећајућ, да смо на сваком пољу заостали, или да писмо бар ополико напредовали, колико смо могли и хтјели, налаже нам дужност, да проучимо узроке садашње наше невоље. Ми ћемо их наћи и код куће и изван куће и то у великом броју; а овђе ћемо само њекоје, можда најодлучније навести.

Нити нам је довољно давно, а нити смијемо као што ћутимо и желимо, казати што судимо о државној заједници у обће према Угарској; па да и смијемо, то неби за данас било од никакве практичне користи, јер ријеч свијух нас, ако би и била у том погледу права, неби прама праву и истини одлучила, неби свој циљ постигла. Говори се до душе већ давно, да Аустрија не може, без тешке погубељи стојати на темељу, на којем данас почива, јер да се почивком може назвати љута борба са животом, јер да сграда сграђена на два удаљена темеља, од којих сваки тежи прама властитој осовини, мора се порушити. Њој да су развалине једино физичко могуће равновесје. Али голем је јаз од го-

вора до чина; а физичке пстине аплициране на државни живот, само у најскрајнијем часу одлучују, јер је физичка сила од парави најтромија.

Ми сами нити ћемо одлучити спас Аустрије, нити њезину пропаст, треба нам за то позорно мотрити стање такозваног болесника, да се уzmогнемо окористити било онда кад оздрави, било кад се распане. Да нас велики интереси вежу с Аустријом ради сродних нам племенах у њој пребивајућих, о том не смијемо за час двојити, ну тјешамо се, да с именов државе није увјек спојена срећа народах.

Нећемо тврдити, да је овако скрајни индиферентизам које смо и ми прама држави саставни дио, продро у свијест нашега народа. Ну ако је наш народ прама Аустрији охладнио, тому морамо наћи узрок у странпутних владах, које су га на стази напретка обуставиле, тражећ или привидну или себичну корист из које је настао данашњи државни несклад, велики узрок нашега страдања.

О нашем одношају прама Угарској, премда се је до сада много говорило, па се и свакидано говори, ипак није никад доста разправљено. Нити ми хоћемо да разумимо, што нам Мађари веле, нити Мађари хоће да слушају, што им ми говоримо. Бити ће тому узрок, што су нам сврхе различите. Па и јесу, сврха је Мађарах на развалних троједне краљевине саградити Мађарску. Њихова је политика одвише јасна, него да би требало придонесак к тому даљих доказах. Такову сврху ми подпуним правом презиремо, јер хоћемо да себи своје зајамчимо; као што би Мађари презирали, кад би нам на пр. пало на ум захтјевати за се Пешту, јер нам треба средништа за развитак своје трговине управо онако као што Мађарој треба мора — наше Ријеке — јер без мора нема велике државне будућности. Докле год се не сложило у сврху, бити ће јалово свако настојање о споразумку, а к тому ће најмање доприијети страховање мађарских државниках и нападање мађарских новинах, јер баш и онда, кад би нас такова средства доћерала тобож до страха покорности, неби још одтуда слиједило, да смо у сврхи споразумки. Ниједно стање душе није краће од неразборитог страха, а Раухово нас је страховање и безразложна похлепа мађарских државниках доћерала до тога, да је прекинута свака свеза између њих и данашње саборске већине, те се не неусуђују сазвати сабора. Посљедица је томе, да се код куће не можемо уредити, да нам зато народ страда; али то није пут водећи к споразумку, већ све то већој неслоги.

Што нам код куће треба, морамо признати, да нисмо већ одавна имали. Треба нам најне патриотичне владе. Досадашње владе свакому су служиле, само народу нису. С низких столицах засјести висока и угледна мјеста, па талити се у раскоши великих частих и удобности великих плаћах; или подпором засвједоченога народнога непријатељства и окружности срца дочепати се велике државне власти, па благотворну њезину задаћу објумити пакленими махинацијама и правим отровом цијело земљу наквасити; или из каоса коњуфзних појмовах постати преко ноћи бирташ државник; или несталност прогласити свемогућом енергијом, па титрати се с народном срећом као с лоптом гуданерке: чини се, да се је све до прошле године у том састојала вјештина и рад наших државних управниках.

С чим је садашња влада свој патриотизам засвједочила, жалбоже још незнамо. Пречедна, као што је у истини, она можда ради у потаји, без буке и хвалисања, или је можда у таквом положају, да уз најбољу и најпоштену вољу, без подпоре законах, који би јој подпуну неовисност зајамчили, без наслона странке која би ју важном учинила, не може у кратком времену од пет мјесецих народу показати плодовах своје патриотичне воље. Али тијем се народ незадовољава; јер ако је истина, да се управо с непатриотизма прошлних владах налазимо данас у великом назадку, то влада, која није кадра засвједочити свој патриотизам, није кадра ни владати.

Што је одмах у почетку о њој речено, да су се најне особе промијениле, а да је систем један те исти, то се данас обистинује. А у прошлом систему не може нитко разборит тражити патриотизма.

Све што захтијевамо од данашње владе, то је, да нас неубустави на стази напретка, а ми ћемо сами извидати ране народу задане од бездушних њезиних предшастниках. Као што народ вапи за сабором, тако ваљимо и ми, јер онда народ подпуним правом очекује свој спас.

(„Обзор.“)

#### ИЗ НАШИЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

„Глас народа“ јавља: Карловачки сабор на разлазу је. Најважније послове своје већ је посвршавао. Ове пећеље највише је времена потрошио сабор око договора са владикама, да они више не трупе народу горе у Бечу и Пешти него што имају да кажу на сабору, па ако сабор прими добро, ако не опет добро. Дуго се говорило о томе што су владике на сабору, да ли су они као и остали посланици или нешто више. Владике нико не бира него они долазе на сабор као црквени достојанственици, и отуда они изводе да су нешто више од других. Посланици народни опет им доказиваху, да су једнаки осталим посланицима. Кад се преко овога прешло онда су питане владике, да они неће и ове године као и лане оделити се од сабора и ударити на њега. Владике одговараху, да они бране само право црквено и да они нису ни лане мислили царевници се осим сабора тужити, да је дакле царевина сама узела у обрану оно што су они другичије хтели него што је сабор закључно, а они су у главном хтели, да се наш сабор зове „црквени“, да патријарх буде председник сабора, да он сме по својој вољи сабор распусти, да не буде саборског одбора, да владике не бира сабор него синод, а то ће рећи владике са патријархом, итд. да синод одређује колико ће бити владика итд.

Сад је сабор пристао и сам да се овај сабор зове црквенонародни, те је тако учињено и владикама по вољи, даље је сабор пристао на то да буде два председника и да се зову први и други. Први ће бити патријарх а други кога сабор избере, и тако је патријарх опет и ту добио. Владике су остале при томе да само патријарх буде председник а онај, кога народ избере подпредседник, те су одустале од тога да председник сабор може разтерати, пристали су даље да буде и одбора саборског, али су искали да у њему буде патријарх председник. Сабор је закључио да у саборском одбору буду два председника и то она иста што су председници сабору. Сабор је даље у свачем по његом попуштао и тако је изгледало да ће се у свему погодити моћи, али кад је дошло догле, ко ће да бира владике, ту би разлаз. Сабор је био пристао на то да сабор бира владике у договору са синодом, и то су владике искале, али су владике и то доказивале, да се мора њих питати и то колико треба да буде владика и колико дијецеза (владичанства.) Сабор је владикама одговорио, да то није црквена ствар колики ће велики бити овај или онај владичанск и хоће ли бити пет или три владике, јер то зависи од туда колико је владика народ плаћати кадар, то зависи од новца, а од свог је новца народ господар и по томе сабор. Сабор је даље искао да се одели то двоје, ко да бира владике, од онога, колико да буде владика, али владике не хтедохе и ту се погодба развије. Сабор закључи, да је његов посао и да бира владике и да одређује колико да их буде и колико да буду владичанства. У свему владике и сабор нису се у три тачке сложили.

Хоће ли сада владике испод руке што против сабора радити, то ћемо видети, царевина то једва чека, само да има више узрока да народу српском отима парче по парче, као што је и сада учинила, те се није стидела и слагати само, да има више узрока не испунити жељу народу, а то је учинила у томе, што је казала да је видила из списа саборских, да су владике даље сепарат вогум, и да у њему има дванајест тачака, а саборски списи из којих би то могли видети, нису њој ни послани. И опет за то питамо хоће ли владике наше наново помоћи, да нам се већ окресане гране до стабла подсецају.

„Подлика“ пишући о препонама које се стављају нагоди вели: „Пештански глас (у Преси) за који радо вјерујемо, да није друго него одјек мисли Андрашијевих, много си рабија главу, како да се најприје именује нагодба, па да се изведе. Запријеках дакако има, јер у Пешти мисле, да само они имаду ума „за практичну политику“ како ће се ријешити сметње с ону страну Литаве. Да Беч мора онако пласати, како гроф Андраши свира тому је узпркос циљајтанских 70 по сто крива анархија у западне земље. Немачки елемент, узпркос свих вивачах у рајхтрату и повинству нема снаге, утлива ни срца, да се Мађарим у најмањој ствари опре. У том осведочењу властите немоћи, живо је немачки елемент већ за вријеме, кад се уговарала мађарска нагодба од мађарске милости, па живе о њој још и данас осјећајући се немоћним на влади и у парламенту. Како би Андраши и хтно излијечити ову немоћ вечкога кабинета? Јаку владу у Бечу нежеде Мађари, па се год

нас смију, ако се оданле, ће немогу доста нахвалити свој ум за практичну политику увјерава, да би онај дан, кад би се нутрњи мир успоставио, најрадосније поздравили. Идите с вашим језуитизмом, тим постајете ви у Пешти смијешни, јербо само комедјанти могу агитирати проти свакому покушају нагодбе, а с друге стране у исто доба хинити најкраћу жељу, да нагодба сретно за рубом пође. Наши ће читатељи у осталом одмах спознати из такованих запријека, шта значи жеља пештанска, да се успостави нутрњи мир.

Прва је запријека, што се нагодба државоправне опозиције зове „нагодба чешка.“ Пештанска господа немогу поњати, како се може говорити о нагодби „међу Чесима и државом.“

Ми додуше нисмо замислили ово име, ми смо напротив увијек стављали политички народ Ческе као компетентни фактор за обнову државоправног уговора с Аустријом; ми смо великом дошљачношћу говорили да је сабор краљевине Ческе једини властан установити с круном државоправни положај ове краљевине, али ако уставовјерни њемачки листови, ако мађарски органи, што с незнања што с хотична извраћања, одношаје и државоправно питање краљевине Ческе хоће силом да направе послом чешко-народним, да му могу познатим пакосним начином супоставити други народни елемент, онда је овај изум запријека нагодбе по нас, онда нека Аустрија већ из терминологичких обзира обустави нагодбену акцију, на нека прије ријешити питање, да ли се успостављење нутрњег мира има звати нагодбом чешком или немском. Док се буде радило на установи тих појмова, нека се истовремено истражи, да ли су закони од год. 1867. циљали за нагодбом мађарском, словачком, руменском, сакском или србском.

Колико ми знамо, мудри мађарски народ закључио је нагодбу за „краљевину угарску“ при којој су судјеловали само Мађари чисте крви, гроф Андраши највише, а ниједан Ердељак, Словак, Роман, Сакс или Србин. Мудри политички народ мађарски дође у пештански државни сабор, надгласи гу све народне мањине, некоје од њих нити ништа, и углави нагодбу.

С допуштењем гр. Андрашија хоћемо и ми у Прагу то исто да учинимо, ако је у Аустрији у обеј страни дао мира с нама. Ми ћемо доћи у надлежни сабор, тамо по парламентарној обичају чути ћемо владине предлоге, и пуштити ћемо да парламентарност одлучи тко представља политичку народност Ческе. Ако би међу нама сједило неколико Словака, неколико Романах, Саксах, Србах или Хрватах, те би проти нама гласовали, али би остали у мањини, онда би ми морали по парламентарној обичају преко њихове опозиције прећи на дневни ред. Ну пошто, како пештански глас истиче, само политичка индивидуалност одлучује, а не народни момент, ми нећемо узети никаков обзир на народне мањине Словака, Романах итд. али ради осигурања њихове народности, и увјерени да су Мађари у тој точки праведност сама, то ћемо си узјамити мађарски закон о народности, и предложити га нашим народним мањинама, да га прихвате. Њ. преузв. гроф Андраши нека благоизволи из тога се освједочити с коликом обзирношћу и праведношћу хоћемо ми на све стране да поступамо, и колико смо драге воље склони, све дозволити, што су Мађари ради повратка унутарњег мира дозволити одлучили.

Тим мислимо, да смо одстранили и другу запријеку, коју пештански глас тражи у одношајних објух народности Ческе. Пошто се изборни ред нема нимало обзирати на народне елементе, то је посве непоњатно, особито од једнога језуитичкога витежкога Мађара, како он, персонафицирани државоправни индивидуум, може од нас захтјевати, да такођер становита већина народно-њемачких заступника мора гласовати за нагодбу, да се она може прихватити. Муж који је управо час прије проти тому просвједовао да се нагодба назове „чешком нагодбом“, па за трен ставља пирамидални захтјев, да политичка индивидуалност сабора може тек онда бити одлучујућа, ако и њемачко народна већина за њу гласује, подпуно је сазрео за лудницу, и зато је врло важно питање, нису ли невоји „гласови из Пеште“ из страха од „чешке“ нагодбе већ сада подудили (или како би наш муж рекао: „памет им се пошемерила“). Ми то закључујемо из треће и последње запријеке нагодбе у пештанских гласих, која изкључиво у том састоји, да је питање: хоће ли декларанти имати обзира на Угарску. На ово питање може одговорити једини гроф Андраши. Нитко у свој прострапој Аустрији није компетентнији из-

рећи о том пресуду, какове обзире дужни су декларанти влади њ. преуз. него гроф Андраши сам. Прије него је њег. преуз. аустро-угарску нагодбену еру изопачила, ми смо били тачно одсјели паше становите прима мађарскому народу. Од онога времена, становишта само су се страном изкренула, а како далеко, нека гроф Андраши сам суди. —

Стране новине говоре о зајму, кога ће Србија чипити ради грађења гвозденога пута. И бечка „Преса“ јавља о истој ствари ово:

„Као што се из Биограда јавља, српска је влада пакана подићи зајам од 40 до 42 милиона франака, који би се за 40 до 50 година амортизовао и никако се неби узимао на више, него на 6 процената. Као гаранција за дуг служиће државна добра, шуме и др., а у најгорем случају и сам порез. Државна добра нису до сад још ни у шта улажена као хипотека. Влада има осим тога готова новца 18 мил. фран., који би се пре свега имао употребити за то грађење. Србијан буџет, истина јако редуциран, износи сада 15 милиона фран., тако да готово увек остаје још 180.000 фран. по што се сви издатци подмире. Влада се дакле нада, да ће јој овај први апел на европски новчани трг што новољипја одзива наћи.“

## ДОПИСИ.

СКАДАР, 24. Јула. — Споменуо сам у задњем мом допису одавде, да се очекивао неки Мехмед-Али-паша са војском да угуши побуну и немире који се задњих дана овдје у великој развише. Јуче у јутру одиста стиге и с њим три табора низама. Турци, који су развирили овај устанак на глас да војска долази к њему духом. Ахмед-Али-паша чим је присијео, одма позове све скадарске важније људе и поглаваре народње к себи. Они се одазову том позиву и окупе се сви код паше. На окупу запита их да му кажу противу кога су се побунили и шта они хоће. Старјешине скадарске стану се тужити на Смајил-пашу и на његову управу. Тад им Ахмед оштро одговори: „Ја сам Смајил-паша, и мене је цар одривао да развидим и учиним како је право и како хоће царева воља; но ви одма гледајте ваше послове и отворите пазар да се народ не мути, а ја ћу остало развијети и све учинети по „кануну“. Ако ли ме не хоћете послушати, ја имам од цара заповијед, да све учиним „тербијет“. И то сад одма нштем од вас одговор!“

Старјешине препаднути одговоре, да ће одма пазар отворити, само да им пази њихова прапа.

Ахмед-Али-паша им на то рече: „Све ће бити тако како је право, а ви да сте „сербез“. — Пазар је јутрос отворен и народ миран.

Сад ће се на брво показати посљедице ове побуне, јер ето очекује се још десетак петнајест табора низама. Коловође овога немира, ако не измакну ван Скадра дубље у Арбанију, без сумње постиће их оно, чему се нијесу надали. А није се томе ни чудити, кад се није знало радити како треба. Овамо побунити народ, околнити пашу, учинити прави преврат у мјесту које броји око 25 хиљада људи, на ништа друго не радити, но просто викати кроз чаршије и сокаке. Тако бива свуда где се ради без главе и рачуна. —

Нема сумње, колико су мени околности као очевидцу познате, да је једна једина пушка у Скадру цукла, крв би се просула и устанае своје границе раширио. Листом Арбанија скочила би сва на оружје, па таде не ова три табора од којих се Скадрани женски препадоме, но да су и сто и три, тешко би могли што изпрословати у корист цара и државе. Овако отиће једно 20—30 коловођа у сургун, а народ препанут уписаће се у низам. Чим то учини Скадар, за њим ће наравно и околина. —

Оволико о овој ствари.

На мјесто Мелид-бега комесара за регулисање граница између Црне Горе и Турске, бијаше глас да ће доћи Аџис-бег, но то је покварено и очекује се за 4—5 дана Теофиљ-бег.

Што се год случил овде и у околини, нећу пропустити да вам одма доставим.

Из ХЕРЦЕГОВИНЕ, 22. Јула. — Срби у којима права српска крв куца — и куца једино за ослобођење и уједињење страдајуће под азијатским ланцима браће у турским провинцијама не могу никакво вјеровати какво се тиранство чини по Херцеговини — док неби човјек својим очима гледао. Ево што се догодило пре двадесет дана у Невесињу. Био је један Србин именом „Боко“ Тујчило младић од својије 28 година који

је живјео у округу невесињском — селу Сливљу — и исти почем није имао отца — а ни матере — ни брата само једну тетку и стрица код кога је и живјео, присуствовао је у Херцеговачком устанку. Но пошто је Султан сиремио ферман на босанског Валију, да могу сви ти бунтовници доћи својим кућама и земљу обдјелавати. Међу тим је био и наш „Боко“ који је дошао своје стрицу и с њим, заједно земљу обдјеловао. Но почем је „Боко“ био младић јунак, а знајући у исто доба балије (ср. мухамеданци), да је „Боко“ био пређе турски противник; а вазда своју домовину љубио науме га с овог свијета уклонио. Дознавши то „Боко“ учини уговор са својим стрицом, да непокретно имаће и ситну стоку остави код свог стрица на половицу, а крупнију стоку т. ј. говеда и два коња, да прода, па да иђе у Мостар, да живи. Пошавши „Боко“ из Сливља са својом стоком у оближње село у размаку два часа, да прода говеда и на путу сврне се код своје тете ту преноћи заједно са стоком. И на поласку рекне му тетка кад се буде потље враћао, да узме једног оружаног момка јер бо се хајдучке чете виђају — а и ја сам их јутрос виђела двојицу. Но на то „Боко“ као човјек слободан и необраћа пажњу већ поћера своја говеда и срећно присије у пожељно село, и ту прода своју стоку за 45 цекина готова новца и онај исти дан врати се и сврне опет код своје тете и ту тек што је попушио луду духана и каву попио узме свој дефердар и поче се опрашати са својом тетком? Но тетка њему није дала ни проговорити, да иђе јер бо је већ пет часова пошље подне било — по „Боко“ њој рече, да мора одлазити јер бо ће се стриц чудити ће сам до сада. И па те ријечи пође од теткине куће. Пошто је један час путовао случајно погледне дефердар свој, да ли му је подирашен, а у исто вријеме силазио је низ једну страну — и тек што је у једну долину сио воја је са све четири стране брдима обкољена види под јединим дубом два наоружана Турчина, пошто је „Боко“ морао испред њих проћ патегне свој дефердар, а с пожа пусти гајтан и слободним кораком стаде се њима примичати. Но видећи они „Тога“ с патегнутим дефердаром стану му се смијати и његз дозивати: „Боко, лудо једна шта је теби, и од ког се ти плашиш зар од својних комшија — познавши „Бока“ своје сусједи и њима се приближи сједи запали чибук — ну тек што је запалио, а још двојица Турака дођу и „Боку“ заокруже, а после пет минута присије још осам Турака те на „Боку“ повале и одузму му оружје које је у вриједности било 100 талијера, па сниме с њега све осим гаћа и кошуље, а равуме се и опанке јер бо су у вриједности биле два талијера, и „Боки“ све говијем крмезом који је око главе носио свежу руке па га посаде међу се — те онда начине један круг — а потегну своје појеве па трчећи онако у кругу како га је куд који завити могао — онако га је и сијеко — догле, док „Боку“ нису свега на комаде исјечена виђели. Онда узму његово оружје, хаљине и 45 цекина, а њега одвуку у једну јаму и ту га баце. Пошто прођоше два дана, стриц његов пође у оно исто село, да тражи „Боку“ — но у оној долини нађе „Бокину“ мараму сву крваву те па врат на нос док дође кући „Бокине“ тете и упита је је ли свршо овђе „Боко“ — какав „Боко“, та он је главом платио. Овђе је био пре два дана посто кући и казао да иде теби раније, да се нељутин. Прођоше и четири дана а о „Боки“ ни гласа нејма.

Стриц његов пође у касабу код Мудира, да му исприча како су се Турци завјерили, да ће његова синовца убити, — и да га већ ево четири дана нејма како је пошао у оближње село да прода говеда. Но на те ријечи њему Мудир одговори „ако ти ваља, а ти ићи па га тражи“, да је био добар и вијерап своје цару он неби погинуо. — но он није ни погинуо, мене су већ јавили, да се твој синовац одметнуо у хајдуке по што се он одметнуо то ништа већ што је хтео да одведе најљепшу турску ђевојку, — и да није видно поћеру он би је и одвео.“ На те ријечи стриц његов да одговор Мудиру, ако се буде мој синовац одметнуо у хајдуке и трску ђевојку шћео одвести ево ове старе главе од 74 године па је посијеци мудиру. Јер је старца знао да је он погинуо — нашоа је крваву мараму његову, а чобаница Братића која је овај исти дан чувала овце у планини виђела је њеке људе ће су уватили једног човјека и шта су с њим радили — па је казала своје оцу — а њен отац „Бокином“ стрицу, — а стриц мудиру — и на те ријечи само ради форме пошае 2 заштије са старцем и прођу баш кроз то село у ком сам ја писац био, и ту разјашу — да коначе у истој кући. Питам ја старца шта иде са зашти-

јама — по на те моје ријечи стаде старац од 74 тодне нарицати за својим синовцем — тако — да мора у човеку осетљиву срце пући. Пошавши сутри дан да траже Боку, они исти убилци отрче мудрију пре него је старац ишо у касабу и налагали оне ријечи што је мудир старцу изговорно. На безбрижно сједи пију кафу, — а пуше дуван, па се сладе животом српских хердеговачких најваљаних људи. Еле Боко био на прошло; бадјана га жали цијело ноће невестино; а који Србин неби жално такога човека као што Боко бијаше!

**С БОСАНСКЕ ГРАНИЦЕ**, на Илидан. Випредни повости нема овога пута да вам јавим. А да вам зулуме и страдање наше браће јављам, о тим знате већ одавно, и све су повине цује истих, као што су и очи сиротиње раје цује суза.

Један појав има, који заслужује да се забиљежи. Пре неколико времена вршила је Аустрија турско-аустријску полицајску службу на аустротурској граници, и вјерује да се она више о Турској нежели сама о себи бринула. Од кад се о руско-турском пријатељству говори, од то доба као да су и Аустријска кола низ брада ударила. Сад је Аустрија ударила новим путем, она тражи код народа симпатије, и извјесни посредници прокују скорпију пропаст турској царевини, за то и наговарају народ да се држи Аустрије. Добро је да се и тако далеко догјерало. Аустрија тражи оно што изгубила пије, и неће наћи а то има својим њеним кукавцима као консоларним агентима, гадним шлеткама, и пограничним областима приписати, и захвалити. Аустрија стајала је код хришћанских народа боље нежели и једна друга држава, али је она то једини проиграла, и нема начина да икада више свој стари положај заузме. Осветничке чете као да се множе, и врло лако бити може, да ће још овога љета крупних ствари и догађаја бити.

О повратку крвопије Дионисије још се говори, али се још право не зна, да ли ће доиста у ове крајеве. Ако се поврати, то је вјероватно да ће се и у Босни црквено питање покренути и да ће се народ цариградских фанариота избавити.

**ЦЕТИЊЕ 30. Јулија.** — Јавили смо, да је високо правитељство изаслало г. Гавра Пешића, учитеља цетињске главне школе, да обиђе све школе у Црној Гори, да види стање и успјех њихов овогодишњи и о свему вјеран извјештај поднесе. Исти г. учитељ вратио се ових дана с пута и колико смо се извјестили стање је нашијех школа ове године било овако:

Цеклинска школа има свега 59 ученика, школско је здање у свом реду, само је учитељски стан још недовршен.

Љуботињска школа има свега 78 ученика у два разреда; школа је новоназидана, као и учитељски стан али је још неоправљен.

Школа Брчелска налази се у дољнем манастиру. Училиштна је соба мало тјескобна. Ученика у три разреда има свега 36.

Школа у Дупиду има у три разреда 30 ученика. Здање је исправљено.

Школа у Сотониће има у два разреда 56 ученика. Школско је здање у добром реду. У Гдувом долу здање је школско недовршено, и школа је држана у најмјеној кући. Редовних ученика у три разреда има 47.

Школа у Лимљане има свега 34 ученика. Школско је здање ново, но још недовршено.

Школа у Вољевиће има 24 ученика у три разреда. Школско се здање налази у најбољем реду.

Школа у Додоше има 31 ученика. Школско је здање ново сазиђано.

Школа је у Градцу ново назидана. Ученика има редовних 65.

Школа у Загарачу још је недовршена; ученика редовних има 37.

У Оријој Луци нема још школског здања, но је обучавање држано у кући књажевој. Ученика у два разреда има 61.

Школа у Пјешивце налази се у добром стању. Редовних ученика има 38.

Школа на Ждребанику налази се у манастиру. Ученика редовних има 91.

Школа у Пиперској Ђелији смјештена је у манастирском здању. Ученика редовних у три разреда има 48.

У Братопожиће школа је још недовршена. Редовних ученика има 30.

У Брскуту је школа ново назидана и налази се у добром стању. Ученика редовних има 48.

На Лијевој Риједи школско је здање ново, и најљепше уређено. Редовних ученика 32.

У Андријевици школа је ново зграђена. У два разреда има свега 68.

У Манастиру Морачи школа се у добром стању налази. У три разреда има свега редовних ученика 34.

У свијема обићенијима школама наћен је са малијем изузетком врло добар успјех. Остале школе ће пије доспјео г. Пешић, обишли су гг. Костић и Ковачевић, професори Богословије. И ту се успјех показао као што смо већ прије јавили, па подпуно задовољство, а тачнији извјештај нијесмо могли још добити.

— Са особитијем задовољством јављамо, да ће и црногорско учитељство бити заступљено на учитељској скупштини у Загребу. Четворица учитеља нашијех, који ће тамо поћи, већ су наименовани и то: гг. Гавро Пешић, учитељ главне цетињске школе, поп Шширо Андрић, учитељ његушке школе, Ђуро Јабучанин, учитељ граховске школе и Милутин Жарић, учитељ пиперске ћелије. Они се данас крећу на пут.

— Његовој Свјетлости кнезу Николи стижу још једнако честитке за срећно рођење нашљедника. Између осталијех честитале су хрватске пјевачке дружине „Даница“ и „Зора“ из јуначке крајине. Исти одушевљени телеграм поднели су: Др. Маканец, Бобер, Томшић.

И из далеке Америке, из Сан Франциска, честитали су Кнезу: Јово Ивановић, Лазар Јововић и Никола Павловић у име „омладине српске“ која се тамо налази.

— И из Новог Сада дошла је ових дана преко црногорскога агента у Котору госп. Петра Рамадановића, писмена честитка Њ. Свјетлости кнезу Николи на радосном и сретном догађају. У адреси се изражава велико одушевљење, које је и њих обузело, када су добили вијест о рођењу нашљедника и за тијем ватрена жеља, да у њему да Бог Српству цара Душана, нашљедника Неманина и да дочека брзо сву робујућу браћу своју ослобођену и уједињену. На исту родољубну честитку потписари су седамдесет и осам „трговаца грађана“.

### Вијести из нашијех и туђијех земаља.

— Између вицецраља мисирског и порте стоје ствари све горе. Вицецраљ не попусти султану ни мало али лукавством одуговлачи извјесни сукоб. То је додијало већ и Мисирцима и они се буне против в. краља, који ће дакле на пошљедку бити принуђен, да се пусти у рат. Тежња за самосталношћу и опасност, да се у земљи буна не изроди, нагониће га на то.

— Заплет између Француске и Италије због Рима постаје све озбиљнија и као што пошљедње вијести јављају, може лако до скоро сукоба доћи између републике и краљевине. Тога је било већ, да је република француска устајала против Италије за папу; хоће ли и данас, видићемо, ал' нам је тешко вјеровати. Но најчудније је у овој ствари, што њеки држе, да ће, дође ли до рата, онда показати, да баш није сав италијански народ против папе.

— „Браник“ под именом „Обзор“ премјестио се из Сиска у Загреб. Званичне „Народне новине“ засвираше том приликом званично јавно да је славно у Хрватској под баном Бедеквићем, како таква слобода под њим влада, да и новине могу излазити у Загребу!

### УЈЕДИЊЕНОЈ ОМЛАДИНИ СРПскоЈ.

Позивамо све чланове уједињене омладине српске, а и сву другу браћу Србе, који би хтели на скупштину омладинску у Вршац доћи, а овде немају свога, код кога би се могли настанити, да изволе ту своју намјеру пријавити месном омладинском одбору или одбору пев. друштва и то најдаље до 1. Августа о. г. да би се сви одбори могли постарати за времена за потребне станове.

Уједно смо умолити и управу парабродског друштва и управе државних гвоздених путова за дозволу, да могу учесници у шестој скупштини омладинској у пола цене путовати на скупштину у Вршац и натраг, па чим та дозвола стигне,

то ће се одма на све стране одкудгод се досе тражило или још узтражи разаслати веровнице, које ће морати уз се имати сваки онај који усхтје путовати за пола цијене.

У Вршцу 5. Јула 1871.

Месни омладински одбор.

### СИРОТИ БОГАТАШИ.

Тако се зове један од новијих романа чувеног мађарског писца Мавра Јокаија, ког сам наумио у преводу пошт. српској публици да представит. Мисао, која је поједине омладинске дружине и политичне листове руководила при издавању одабраних превода из забавних проза, вода сгране књижевности, небеше празна ми сао, него се осниваза и оснива на потреби нашег друштвеног живота, који у сваком погледу треба да кристализујемо од штетних туђинских елемената.

Од каквих замашних последица је не само по изображење, него и по цео унутрашњи и спољни развитак једне женскије читање романа а то је већ толико пута поглашавано, и то је и покренуло и олу мисао, да се одабраним преводима томе, колико је могуће, на пут стане. Свестан свога омладинског задатка наумио сам и ја својим познатим силама нешто к постижењу поменуте цели припомићи, и у тој намери држим, да ми је избор у погледу горњег романа сретним испао.

Она дивота мисли, онај полет израза, онај хумор, којим је цео роман мирођисан, тако ме задобише, да сам држао за грех непредставити га нашој публици. Свака му је ставка пуна морала и истине; у њему не видимо фалатно хвалисање пишчеве нарвности, проз њега веје космополитски дух, који нам мртвим речма живе слике пред очи ставља. Држим да би свака даља реч у препоруку истог дела излишна била, јар само име Јокаијево довољно гаранције даје, за ваљанст његову.

Књига ће добити формат шеснајстине, и изићи ће у три свезке.

Рок претизате траје до велике госпође или до 15. Августа и чим се довољан број претплатника јави, ућиће прва свезка одма у штампу.

Прва свезка изнеће преко 7 штампаних табака и стаје 50 нов. а. вр. а за Србију 6 гроша. Све три свезке заједно 1 фор. 50 нов., односно 18 гроша чарш. На сваких десет скупљених претплатника дајем сахуљачима једну књигу па дар или новце за њу.

Чим буде година прва свезка, одма ће аа тим ући у штампу и друга свезка, а за њоме и трећа.

Пошто се књига само помоћу претплате штампати може, то се претолата без посланог новца неће уважити.

Претплату прима уредништво „Народа.“

Молим пријатеље и познанике моје, да ме при овом мом подуху подпомогну и са скупљањем претплатника на руди буду. Имена претплатника штампаћу на крају последње свезке, и за то молим, да се разговетно напишу.

У Новом Саду, 13. Јула.

С поштовањем  
Бока Јовановић  
сврш. правник.

### ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Црква манастирска св. Госпође на Цетињу украшена је ових дана лијепим придогом, која је наш сународник г. Лазар Урошевић, трговац из Земуна подарио, а то је једно звоно особите љепоте које ће урачунавајући трупину и све што звону припада изнијети преко 2600 фуната. Свака и најмања ствар је од ливеног или пак од кованог гвожђа, а удешено по најновијем укусу и најизвртним механизмом.

Биљежећи овај обилати дар у врсту знатнијих манастирских прилога изричемо споменутом г. Лазару Урошевићу овјем јавну захвалност на његовом родољубном и побожном дару пред цијелијем српскијем народом.

По налогу Његовог Високопросвештенства г. Митрополита

На Цетињу 30. Јула 1871.

Висарно  
Архимандрит